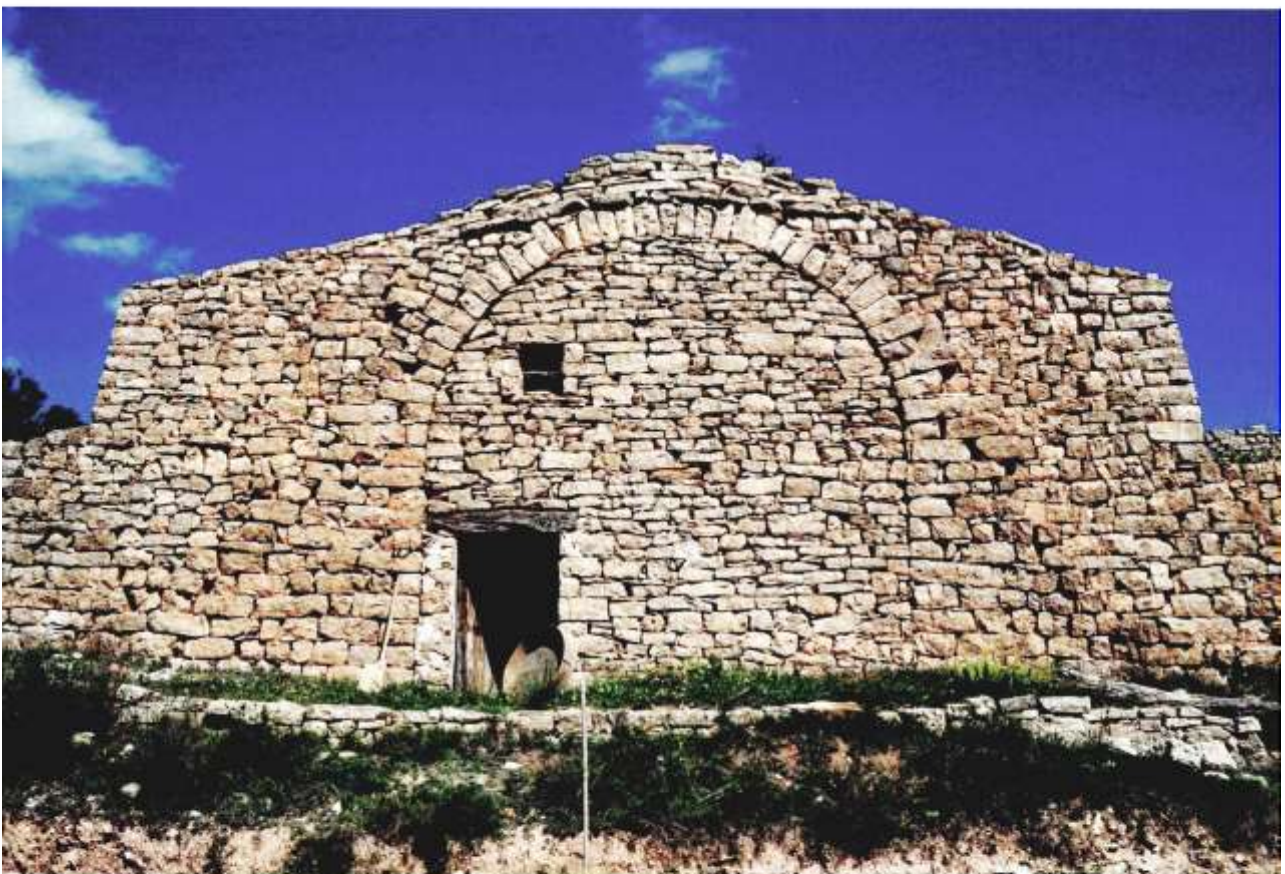

Carles Barrull (coord.)

PEDRA SECA: PATRIMONI I EDUCACIÓ

XI Trobada de Pedra Seca
i Arquitectura Tradicional
dels Territoris de Parla Catalana

editorial afers

Martí Rom

2021: Tres anys després del reconeixement de la UNESCO

Ha fet 3 anys del reconeixement de la UNESCO a l'“Art de la pedra seca: coneixements i tècniques” com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat (28 de novembre de 2018). Aquest fet, ha produït una rellevant difusió de la pedra seca. S'han multiplicat les accions i actes sobre el tema, fent que una part de la població, activa culturalment, s'hi hagi interessat.

Malgrat tot, des de febrer de 2020 i fins gairebé ara mateix, com a conseqüència de la pandèmia del Covid, l'activitat social i cultural s'ha vist obligada a minvar fins una certa hibernació.

A més de restringir les activitats de les entitats que treballen la pedra seca a Catalunya. Ha afectat a la itinerància de l'exposició “Tota pedra fa paret. La pedra seca a Catalunya”. Aquesta exposició consta de 20 grans plafons (dedicats a informació general sobre la pedra seca i a les diverses zones on hi predomina) i 7 contenidors amb pedres d'aquestes zones: basalt, calcària o dolomies, còdols, conglomerat (pedra pinyolenca), granit, gres (pedra sorrenca) i pissarra. És fruit de la col·laboració amb la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural (DGCPAC) de la Generalitat amb l'Associació per la Pedra Seca i l'Arquitectura Tradicional (APSAT). Els seus comissaris foren: August Bernat, Esther Bargalló, Roger Costa (de la DGCPAC) i Martí Rom; amb l'assessorament de Joan Roura i moltes d'altres aportacions. Es va inaugurar a Torrebesses (Segrià) el 14 de novembre de 2019. A la segona població on va anar, a Castellar del Vallès, ja va rebre l'embat de la pandèmia.

Degut a la gran demanda, a partir d'inicis de 2021 s'ha hagut d'incorporar una segona còpia. S'han fet dues còpies noves. S'ha editat el catàleg de l'exposició (desembre de 2020). A YouTube es pot trobar un vídeo de 33 minuts sobre els continguts de l'exposició, fet pel Institut d'Estudis Penedesencs (<https://youtu.be/q9NJgJe1tPY>). Cal remarcar que aquesta exposició anirà a Perpinyà

President de l'APSAT-Associació per la Pedra Seca i l'Arquitectura Tradicional.

al juny de 2022. Està planificada, per ara, fins desembre de 2023, la qual cosa farà que s'hagi exhibit a 43 poblacions. Seran ja 4 anys d'itinerància. Per ara, la mitjana de persones que l'han visitat es de 515 per cada indret.

La primera còpia de l'exposició, que es va exhibir fins desembre de 2020, s'ha dipositat d'una manera permanent al Centre d'Interpretació de la Pedra Seca de Torrebesses.

Una de les millores que s'han implementat en aquests tres anys, ha estat la creació del web de l'APSAT, on difondre a bastament les activitats que es fan sobre la pedra seca (<https://pedrasecaarquitecturatradicional.cat/>). Així com la actualització d'aquestes notícies a Facebook i al Blog d'Etnologia de la Generalitat.

Durant el segon semestre del 2019, la "Mostra de Cinema Etnogràfic" va estar dedicada a la pedra seca. Es va inaugurar a la Filmoteca (Barcelona) el 18 de juny. Es varen fer 37 sessions i hi van assistir 1.700 espectadors.

Coincidint amb els 2 anys de la declaració de la UNESCO, "Col·labora x Paisatge", una entitat associada a l'APSAT, va organitzar la primera "Setmana de la Pedra Seca" (del 23 al 29 de novembre de 2020). Es varen fer 90 activitats arreu de Catalunya.

Del 19 al 28 de novembre de 2021 s'ha fet la segona edició. S'han fet 101 activitats. En aquest cas, a indrets dels Països Catalans: Catalunya (88), les Illes Balears (7), Andorra (4), País Valencià (1) i Catalunya Nord (1).

En el marc de la primera "Setmana de la Pedra Seca", l'APSAT va instaurar la concessió del Premi pedra Seca. L'any 2020 fou per la revista "Pedra Seca" en el 20 aniversari. La Covid va impedir poder-lo lliurar. Finalment es va fer aprofitant la inauguració de l'exposició "Tota pedra fa paret. La pedra seca a Catalunya" a Sitges (3 de setembre de 2021). El van recollir August Bernat i Agustí Esteve. La figura era una reproducció de la barraca del Jaume de la Cota de Mont-roig del Camp damunt d'una pedra, sobre una peanya de fusta. Aquesta és una de les 5 declarades "Bé Cultural d'Interès Nacional" (BCIN), "Wikipedra": 2251. Eren els primers BCIN de pedra seca a Catalunya.

La segona edició del premi es va lliurar a la inauguració de l'exposició a Vilafranca del Penedès (26 de novembre de 2021). Fou per la Fundació el Solà, de la Fatarella; també en els seus 20 anys de treball dedicats a la pedra seca. En aquest cas, la figura l'havia fet

Roser Tomàs Llambrich, una jove ceramista de Sant Jaume d'Enveja i estudiant de l'Escola d'Arts i Oficis Josep Casadó de Móra la Nova. És una peça ceràmica de forma circular que representa la part superior d'una barraca de pedra seca, sobre una peanya de fusta de faig.

XI TROBADA PEDRA SECA I L'ARQUITECTURA TRADICIONAL

Del divendres 5 al diumenge 7 de novembre de 2021 s'ha fet a Móra la Nova i coorganitzat per l'Institut Ramon Muntaner (IRMU) la onzena edició de les "Trobades". En paral·lel es feia l'exposició "Tota pedra fa paret. La pedra seca Catalunya". Era la primera vegada que s'incorporava l'arquitectura tradicional.

L'Institut Ramon Muntaner (IRMU) amb la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana (CCEPC) és la plataforma que integra als Centres d'Estudis. Algun d'aquests, des de fa temps, ja tenen una secció dedicada a la pedra seca. Per la qual cosa, l'organització d'aquesta "Trobadà" tenia també l'objectiu d'ampliar la relació de l'APSAT amb els Centres d'Estudis. Era un projecte de present, fer la "Trobadà", i de futur, endegar la col·laboració en endavant.

Hi van haver 125 inscripcions. Es van fer 3 sortides: visita a un forn d'oli de ginebre a Riba-roja, a un anjub de la Torre de l'Espanyol i a la Fundació el Solà més la finca dels Canyerets a La Fatarella.

A la nit del divendres hi va haver una mostra de documentals sobre pedra seca, en el marc de "11a Mostra Internacional de Cinema Etnogràfic 2021": "Fundació El Solà. Vintè aniversari: 1999-2019" (Fundació El Solà, 2019, 25 min.), "Tipus de construccions en pedra seca" (Institut d'Estudis Penedesencs, 2020, 12 min.), "Construccions de pedra seca: com protegir-les?" (Institut d'Estudis Penedesencs, 2020, 12 min.) i "La pedra seca a l'Anoia" (Institut d'Estudis Penedesencs, 2020, 14 min.).

A la nit del dissabte hi va haver un concert de música amb Guillem Anguera + TXEK. La peculiaritat d'aquest conjunt tarragoní es que, entre d'altres, toquen amb una txalaparta de pedra. Aquest ja era la tercera vegada que actuaven en algun esdeveniment de pedra seca. Primer fou a la IV Trobadà, a Sitges (2007). La segona a l'Acte d'homenatge a la Pedra Seca (Manresa, 2019).

Durant divendres i dissabte es van presentar les ponències i comunicacions de tres àmbits:

Àmbit 1 (Patrimoni: catalogació, paisatge, conservació i llengua). Hi va haver 16 comunicacions.

Àmbit 2 (Educació formal i no formal). Es va fer una Taula rodona sobre restauració i aprenentatge amb la participació de Roger Solé (Associació Gremi dels Margers de Catalunya), Francesc Xavier Solé (Amics de l'Arquitectura Popular) i Joan Roura (Grup Barracaire de Castellar del Vallès). Va moderar Ferran Bergonyó (Escola Orígens). A continuació, es varen presentar 4 comunicacions.

Àmbit 3 (Arquitectura Tradicional. Bones pràctiques d'intervenció). Es varen presentar 4 comunicacions.

En total es varen presentar 2 ponències, 26 comunicacions i es van fer 2 taules rodones.

Al diumenge al matí, es va presentar l'edició de l'exposició "Tota pedra fa parret. La pedra seca a Catalunya" a Perpinyà (juny de 2022). També es va presentar el llibre de la "X Trobadà de pedra seca" celebrat al Pinós (Vinalopó mitjà, Alacant) l'octubre del 2019. En paral·lel a la Llibreria El Núvol de Móra la Nova es feia una activitat adreçada al públic infantil: la presentació del conte "Xirolet o el beneit" (Ed. Fundació el Solà). Mentre, continuava la jornada amb una Taula rodona de margers, amb: Gatano Blanch Gironès (La Fatarella), Albert Gavaldà (Tarragona), Víctor Mata (Begues) i Xavi Laporta (Alt Empordà). Va moderar Roger Solé (Associació Gremi dels Margers de Catalunya).

Finalment, l'Institut Ramon Muntaner (IRMU) va donar el relleu de la Trobadà al Centre d'Estudis Cadaquesencs, que la farà a l'octubre de 2023.

Cal remarcar el treball organitzatiu de l'IRMU, concretament de M. Carmen Jiménez, la directora, i Carles Barrull.

Fins ara l'Associació per la Pedra Seca i l'Arquitectura Tradicional (APSAT) ha organitzat Trobades a: Manresa (2002), Torruella de Montgrí (2004), Barcelona (2005), Sitges (2007), Mallorca (2009), Vilafranca del Maestrat (2011), Les Preses (2013), Calaceit (2015), Pont de Vilomara / Mura / Talamanca (2017), El Pinós (2019) i aquesta darrera de Móra la Nova. Són ja 11 edicions.

En general, aquestes Trobades s'han fet a Catalunya, però també a Mallorca, Vilafranca del Maestrat (Castelló), Calaceit (Teruel) i El Pinós (Vinalopó mitjà, Alacant).

L'ASSOCIACIÓ PER LA PEDRA SECA I L'ARQUITECTURA TRADICIONAL APSAT)

Aquesta entitat, hereva de la "Coordinadora d'Entitats per la Pedra Seca" (CEPS), que tenia el seu origen a la "Trobada" de Manresa (2002), legalitzada el 2011 i novament el 2015 amb la incorporació dels 3 grups d'arquitectura tradicional, té actualment 42 associats: 31 entitats, 3 grups d'arquitectura tradicional i 8 persones a nivell individual.

L'APSAT forma part de l'Observatori del Patrimoni Etnològic i Immaterial de Catalunya (OPEI).

Els dos pilars bàsics de la pedra seca a Catalunya són:

La "Revista Pedra Seca", semestral, que des del 2000 ha publicat 43 números. I el seu "Full informatiu", mensual, que des del 2001 ha publicat 180 números (amb 115 rutes de pedra seca).

La base de dades "Wikipedra". Creada el 2011 i gestionada per l'Observatori del Paisatge de Catalunya amb la col·laboració del grup barracaire Drac Verd de Sitges. Actualment té unes 30.000 construccions catalogades, unes 25.000 són barraques o cabanes. Això fa una mitjana, des del seu inici, de 5 barraques / cabanes al dia. Han estat un treball col·laboratiu fet per unes 400 persones.

RESUM

Ara farà 20 anys de la primera organització que agrupava les entitats que treballaven la pedra seca a Catalunya, la CEPS. També uns 20 anys de la Primera Trobada, de la Revista "Pedra Seca", del Grup Drac Verd de Sitges, de la Fundació el Solà de La Fatarella i dels Amics de l'Arquitectura Popular de les terres de Lleida. Ara fa uns 10 anys de "Wikipedra", de les restauracions (un cop per setmana) de barraques del Grup de Castellar del Vallès, de la mateixa APSAT. També fa uns 5 anys del primer BCIN de pedra seca de Catalunya (5 barraques de Mont-roig del Camp) i, com dèiem, 3 anys de la declaració de la UNESCO.

Si tota pedra fa paret, s'ha n'ha fet molta aquests anys a Catalunya.

(desembre de 2021)